

معاونت پژوهش و فن آوری

به نام خدا

مشور اخلاق پژوهش

بایاری از خداوند بجهان و اعتقاد به این که عالم محضر خداست و همواره ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاس داشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظریه اهمیت جایگاه دانشگاه در اعتلای فرهنگ و تمدن بشری، مادانشجویان و اعضاء هیئت علمی و اعضاء هیئت مدیره دانشگاه آزاد اسلامی متعهد می گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تخطی نکنیم:

- ۱- اصل حقیقت جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از هرگونه پنهان سازی حقیقت.
- ۲- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهیدگان (انسن، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.
- ۳- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه بهکاران پژوهش.
- ۴- اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیشبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش.
- ۵- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از هرگونه جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.
- ۶- اصل رازداری: تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمان ها و کشور و کلیه افراد و نهاد های مرتبط با تحقیق.
- ۷- اصل احترام: تعهد به رعایت حریم ها و حرمت ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب نقد و خودداری از هرگونه حرمت شکنی.
- ۸- اصل ترویج: تعهد به رواج دانش و اشاعه نتایج تحقیقات و انتقال آن به بهکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.
- ۹- اصل برائت: التزام به برائت جویی از هرگونه رفتار غیر حرفه ای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به شبه های غیر علمی می آلاینند.

تاریخ:

شماره:

پیوست:

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد نراق

تعهدنامه اصالت رساله یا پایان نامه

اینجانب رمزی تبندردانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته در رشته حقوق جزا و جرم شناسی که در تاریخ ۹۶/۶/۲۲ از پایان نامه خود تحت عنوان: بررسی ابعاد حقوق زندانیان از منظر فقه و حقوق

با کسب نمره و درجه دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم:

(۱) این پایان نامه/رساله حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست مربوطه ذکر و درج کرده ام.

(۲) این پایان نامه/رساله قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

(۳) چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

(۴) چنانچه در هر مقطعی زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را می پذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی:

تاریخ و امضاء:

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد نراق

دانشکده علوم انسانی و حقوق

پایان نامه کارشناسی ارشد

رشته حقوق جزا و جرم شناسی

عنوان:

بررسی ابعاد حقوق زندانیان از منظر فقه و حقوق

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر محمد حسین پوریانی

نگارش:

رمزی تبندر

سال ۱۳۹۶

دانشگاه آزاد اسلامی واحد نراق

فرم صورتجلسه دفاع

موضوع پایان نامه:

کد شناسایی :

با تاییدات خداوند متعال، گواهی می شود که جلسه دفاعیه پایان نامه آقای رمزی تبندردانشجوی رشته حقوق جزا و جرم شناسی ورودی ۹۴ به شماره دانشجویی ۹۴۰۲۴۲۳۴۵ نیمسال انتخابی اول در تاریخ ۹۶/۶/۲۲ روز چهارشنبه ساعت ۱۱ در دانشگاه آزاد اسلامی واحد نراق برگزار شد و پس از بررسی و تبادل نظر به شرح ذیل طبق رای هیات داوران حاضر در جلسه با نمره به عدد (از ۱۸ نمره) و به حروف و با درجه به تصویب رسید.

استاد راهنما : دکتر محمد حسین پوریانی

استاد داور ۱: دکتر روح اله سپهری

استاد داور ۲: دکتر شهید شاطری پور

مدیر گروه: دکتر سید مهدی جلالی

نماینده دفتر تحصیلات تکمیلی:

معاون پژوهش و فناوری:

پاسکزاری:

پاس بی منتا آفریدگاری را که حیاتم تحت اراده اوست و توفیقات نظر لطف عنایت اوست.

اینک که با عنایت پروردگار که این تحقیق به قلم حقیر نگارش می شود به مصداق حدیث "من لم یشکر

مخلوق لم یشکر الخالق" و خیفه خود می دانم از تمامی کسانی که در طول تحقیق مورد نظر، همواره یاریم نموده اند

من جمله تمام اساتید محترم دانشگاه آزاد واحد نراق بالاخص استاد راهنما آقای دکتر حمید محمد حسین پوریانی

که همواره در راه به ثمر رسیدن این پژوهش بنده را صادقانه یاری نمودند صمیمانه پاسکزاری می نمایم.

تقدیم بہ:

آمان کہ زندگی خود را وقف آگاہی انسان ہا و مبارزہ با جہل می نمایند...

فهرست مطالب

چکیده	۱
فصل اول	۲
کلیات تحقیق	۲
مقدمه	۳
۱-۱- بیان مساله	۵
۲-۱- اهمیت موضوع و ضرورت تحقیق	۷
۳-۱- اهداف تحقیق	۸
۱-۳-۱- هدف اصلی	۸
۲-۳-۱- اهداف فرعی	۹
۴-۱- سؤال های تحقیق	۹
۱-۴-۱- سؤال اصلی	۹
۲-۴-۱- سؤال های فرعی	۹
۵-۱- فرضیه ها	۹
۱-۵-۱- فرضیه اصلی	۹
۲-۵-۱- فرضیه های فرعی	۱۰
۶-۱- سوابق و پیشینه تحقیق	۱۰
۷-۱- روش تحقیق	۱۱
۸-۱- تعاریف و مفاهیم	۱۱
فصل دوم	۱۳
مروری بر مبانی و ادبیات تحقیق	۱۳
۱-۲- مفهوم و تاریخچه ی زندان در دنیا	۱۴
۱-۱-۲- تعریف لغوی و اصطلاحی زندان در ایران	۱۴
۱-۱-۱-۲- نظام آزادی	۱۵
۲-۲- تاریخچه و انواع زندان در ایران	۱۷
۱-۲-۲- تاریخچه زندان در ایران	۲۰
۲-۲-۲- نظام نیمه آزادی	۲۴

۲۵.....	۱-۲-۲-۲- تعریف نظام نیمه آزادی
۲۹.....	۲-۲-۲-۲- شرایط استفاده از نظام نیمه آزادی
۳۰.....	۳-۲-۲-۲- تغییرات عفو در قانون ۱۳۹۲
۳۱.....	۴-۲-۲-۲- نظام نیمه آزادی در قانون جدید
۳۲.....	۵-۲-۲-۲- نیمه آزادی، نظامی با رویکرد منافع اجتماعی
۳۳.....	۷-۲-۲-۲- نظام نیمه آزادی و اصل فردی کردن مجازات ها
۳۴.....	۳-۲-۲- انواع زندان در ایران
۳۴.....	۱-۳-۲-۲- زندان بسته
۳۵.....	۲-۳-۲-۲- مجتمع حرفه آموزی و کار درمانی
۳۵.....	۳-۳-۲-۲- موسسات صنعتی، کشاورزی یا خدماتی
۳۶.....	۳-۲- زندان (سجن) در فقه و اسلام
۳۸.....	۱-۳-۲- موارد جواز حبس در فقه
۴۱.....	۲-۳-۲- طبقه بندی زندانیان بر حسب عناوین مختلف
۴۲.....	۱-۲-۳-۲- جایگاه بحث طبقه بندی در حقوق ایران
۴۲.....	۲-۲-۳-۲- انواع طبقه بندی در حقوق ایران
۴۶.....	۳-۲-۳-۲- مصوب سازمان ملل در مورد طبقه بندی زندانیان
۴۷.....	فصل سوم
۴۷.....	ابعاد حقوق زندانیان از منظر فقهی
۴۸.....	۱-۳- احکام زندان در اسلام
۴۸.....	۱-۱-۳- زندان به عنوان مجازات
۵۰.....	۱-۱-۱-۳- حبس
۵۰.....	۱-۱-۱-۱-۳- انواع حبس
۵۱.....	۲-۱-۱-۱-۳- اهداف حبس
۵۲.....	۳-۱-۱-۱-۳- کارکردهای حبس
۵۳.....	۴-۱-۱-۱-۳- مشکلات و ضررهای موجود در مجازات حبس
۵۴.....	۵-۱-۱-۱-۳- محاسن زندان
۵۴.....	۶-۱-۱-۱-۳- معایب زندان

۵۶	۲-۳- مشروعیت زندان در اسلام و قوانین موضوعه
۵۷	۱-۲-۳- مشروعیت زندان در قرآن
۶۰	۲-۲-۳- مشروعیت زندان در سنت
۶۲	۳-۲-۳- مشروعیت زندان از نظر عقل
۶۴	۳-۳- موارد و موجبات زندان در اسلام
۶۴	۱-۳-۳- زندان در جرایم ضدامنیتی
۶۴	۱-۱-۳-۳- حبس باغی
۶۴	۲-۱-۳-۳- حبس راهزنان (قطاع الطريق)
۶۵	۲-۳-۳- زندان در جرایم ضد نفس
۶۵	۱-۲-۳-۳- متهم به قتل
۶۶	۲-۲-۳-۳- کسی که فردی را نگهدارد تا او را به قتل برسانند
۶۷	۳-۲-۳-۳- آمر به قتل
۶۷	۴-۲-۳-۳- حبس قاتل به فرمان مولی
۶۷	۵-۲-۳-۳- فرد یا فردی که قاتل را از دست اولیاء مقتول فرار دهند
۶۸	۶-۲-۳-۳- حبس کسی که برده اش را با عذاب و شکنجه بکشد
۶۸	۷-۲-۳-۳- حبس قاتل تا تکمیل شرایط
۶۹	۸-۲-۳-۳- حبس قاتل فراری
۶۹	۹-۲-۳-۳- حبس قاتل پس از عفو اولیای مقتول
۷۰	۱۰-۲-۳-۳- حبس کسی که می خواهد فرزندش را بکشد
۷۰	۳-۳-۳- زندان در جرایم مربوط به دین
۷۰	۱-۳-۳-۳- حبس برای ممانعت از ارتکاب محارم الهی
۷۱	۲-۳-۳-۳- حبس زناکار با خواهر خویش
۷۲	۳-۳-۳-۳- حبس زن مرتد
۷۳	۴-۳-۳-۳- حبس ایلا کننده
۷۳	۵-۳-۳-۳- حبس مظاهر (اظهار کننده)
۷۴	۶-۳-۳-۳- حبس برای اقامه حد
۷۵	۴-۳- سوابق فقهی زندان

۸۰	۳-۴-۱- سابقه تاریخی زندان در ایران
۸۲	۳-۴-۲- سابقه تاریخی زندان در اسلام
۸۶	۳-۴-۳- جایگاه حبس در اسلام
۸۷	۳-۴-۱- اهداف اصلاح و تربیت در زندان
۸۸	۳-۴-۲- روشهای اصلاح و تربیت زندانیان
۹۱	۳-۴-۴- کارکردها و پیامدهای زندان
۹۱	۳-۴-۱- کارکردهای زندان
۹۲	۳-۴-۲- پیامدهای زندان
۹۳	۳-۴-۵- محاسن و معایب حبس
۹۳	۳-۴-۱- محاسن حبس
۹۴	۳-۴-۲- معایب زندان
۹۵	فصل چهارم
۹۵	بررسی ابعاد حقوق زندانیان در حقوق کیفری ایران
۹۶	۴-۱- جایگاه زندان در حقوق
۹۷	۴-۱-۱- اهداف مجازات زندان در حقوق ایران
۹۸	۴-۱-۲- اهداف کلی مجازات
۹۹	۴-۲- موقعیت حبس در فقه و حقوق جزای ایران
۱۰۰	۴-۲-۱- انواع حبس
۱۰۱	۴-۲-۱-۱- حبس مجازاتی
۱۰۳	۴-۲-۱-۲- حبس تهریبی
۱۰۳	۴-۲-۱-۳- حبس احتیاطی
۱۰۳	۴-۲-۱-۴- حبس تادیبی
۱۰۳	۴-۲-۲- مخارج زندان و زندانی
۱۰۴	۴-۲-۲-۱- مخارج زندان
۱۰۴	۴-۲-۲-۲- مخارج زندانی
۱۰۸	۴-۲-۲-۲- پزشکی
۱۰۸	۴-۲-۲-۲- روانشناس

۱۰۸.....	۳-۲-۲-۲-۴ روانپزشک
۱۰۹.....	۳-۲-۴ مدت شناسائی شخصیت بزهکار
۱۰۹.....	۴-۲-۴ شورای طبقه بندی
۱۱۰.....	۵-۲-۴ تصمیمات شورای طبقه بندی
۱۱۰.....	۳-۴ تفکیک و طبقه بندی زندانیان
۱۱۰.....	۱-۳-۴ تفکیک زندانیان بر حسب جنسیت (زن و مرد)
۱۱۱.....	۲-۳-۴ تفکیک و طبقه بندی زندانیان از لحاظ سن
۱۱۱.....	۳-۳-۴ طبقه بندی زندانیان از لحاظ وضع سلامتی
۱۱۱.....	۱-۳-۳-۴ تفکیک محکومین مبتلا به بیماریها مزمن
۱۱۲.....	۲-۳-۳-۴ تفکیک بیماران روانی
۱۱۲.....	۳-۳-۳-۴ تفکیک معتادین به مواد مخدر و الکل از سایر محکومین
۱۱۲.....	۴-۳-۴ تفکیک متهمین از محکومین
۱۱۳.....	۵-۳-۴ تفکیک زندانیان سیاسی از محکومین به جرایم عمومی
۱۱۴.....	۱-۵-۳-۴ وجوه اشتراک و افتراق زندانیان سیاسی و عمومی
۱۲۰.....	۲-۵-۳-۴ مزایا و معایب زندانیان سیاسی و عمومی
۱۲۱.....	۵-۴ چالش های حقوق زندانیان در حقوق کیفری و حقوق بشر
۱۲۶.....	فصل پنجم
۱۲۶.....	نتیجه گیری و پیشنهادها
۱۲۷.....	۱-۵ نتیجه گیری
۱۳۱.....	۲-۵ پیشنهادها
۱۳۲.....	منابع و مآخذ

چکیده

با توجه به آنکه زندان در حال حاضر به مجازات اصلی و فراگیر تبدیل شده و نزد برخی حقوقدانان از بهترین و مهمترین مجازات ها بشمار می آید و از سوی زندانی، انسان بوده و دارای کرامت نفس است و با حبس، تنها آزادی تن او سلب شده و دیگر حقوق شهروندی او محفوظ می ماند بررسی مسائل مربوط به زندانیان و حقوق آنها در زندان، از منظر فقه و قانون موضوع تحقیق این پایان نامه قرار گرفته است. از آنجا که زندانی در دوره محکومیت در زندان از دیگر حقوق شهروندی برخوردار می باشد و تنها آزادی تن او سلب شده و بعلت تجاوز به آزادی و حقوق دیگران و عدم رعایت حد و حدود قانونی آنها گرفتار مجازات حبس گردیده مطالب فوق مطرح شده ضمن آنکه به شرایط زندانی که باید متحمل کیفر زندان شود اشاره شده است. سپس تحت عنوان حقوق زندانیان که مبحث اصلی این پایان نامه است به بیان این حقوق پرداخته شده است.

کلید واژه: حقوق زندانیان، زندانی، فقه، حقوق، حقوق شهروندی.

فصل اول

کلیات تحقیق

مقدمه

مثلث قانون جرم، و مجازات از دیر باز در اجتماعات انسانی نقشی اساسی داشته است. از زمانی که انسانها پا بر عرصه جامعه بدوی فراتر گذاشتند و در وادی جامعه مدنی گام نهادند، همواره قانون و حقوق در درون این مثلث باز تولید می شده است و بسته نوع نظام سیاسی و فرهنگ سیاسی هر جامعه اقتضا و مناسبت خاص خود را پیدا می کرده است.

در قرون وسطی و دوران حاکمیت خودکامگی مجازات و کیفر ابزارها و روشهای خاص خود را داشته است و براساس آن تعامل میان قانون جرم و مجازات صورت می گرفته است ولی در دوران جدید تعریف قانون و تعامل میان قانون و مجازات نیز تغییر کرده است و بالاخره در سیستم حقوقی کشور ما نیز جایگاه زندان در هاله ای از ابهام قرار دارد و هنوز به طور روشن مشخص نیست که نگاه و منظر دستگاه قضایی به زندان ناشی از نگرش حقوقی اسلام است یا ناشی از نگرش حقوقی غرب (خصوصاً فرانسه).

انسان موجود اجتماعی است و نیازهای گوناگون او، جز در سایه تعاون و همکاری با یکدیگر تامین نمیشود، از سوی دیگر، انسان خواسته و تمایلات فراوانی دارد که دوست دارد به همه آنها برسد و این کار عملاً امکان پذیر نیست، لذا انسان اگر به حال خود رها شود و حوزه فعالیت های او محدود نگردد قطعاً اصطکاک و تصادم به وجود خواهد آمد، چرا که انسان با توجه به غرایزی که در نهاد او وجود دارد دوست دارد دیگران را در جهت منافع خود استخدام و استثمار نماید و در نتیجه اجتماع انسان گرفتار هرج و مرج و نا امنی خواهد شد، و برای جلوگیری از نا امنی ضرورت وجود قانون در جامعه مطرح میگردد و بعضاً اجرای قانون موجب زندان میگردد، و ضرورت وجود زندان احساس میشود. و به بیان دیگر: نظام آفرینش بر پایه تقوا و پاکی استوار است، تطهیر و طهارت، صلح و صفا، حسن و جمال، جز جدایی ناپذیر نظام الهی است و اصولاً انسان بر اساس فطرت توحید و خداپرستی - که ریشه همه طهارت و پاکیزگیها است آفریده شده و همه سعی و تلاش انبیا و اولیا، راهنمایی انسان و جهت دادن به او در این مسیر خلاصه میشود. خالق این نظام، خود جامع و همه صفات کمال و جلال بوده و از صفات سلبی و منزّه واز شرور و زشتی، جرم و گناه بیزار است اهل طهارت را به شدت دوست دارد.

نتیجه آنکه جرم و جنایت، گناه و معصیت، فساد و ضلالت و.... همه ساخته و پرداخته دست بشر است. هوای نفس و تمایلات شهوانی و افسون طلبی انسان است که همه چیز را در انحصار خود قرار میدهد. و جامعه را به فقر و هلاکت میکشاند و در این راستا است که جرم و جنایت، خواسته و نا خواسته، رخ میدهد و برای اینکه جامعه از پیامدها و تاثیرات آن مصون بماند چاره ای جز مقابله و بر خورد قا نونی نیست

وگرنه همانند میکروب و بیماری مسری همه را آلوده و مبتلا میسازد و در اینجاست که فلسفه وجودی قانون کیفری و جزایی، حبس و تعزیرات تبیین میگردد و در اثر اعمال و اجرای آن موضوع (زندان) مطرح میگردد.

حبس به عنوان کیفر در تاریخ تحولات حقوق کیفری یعنی نیمه دوم قرن هیجدهم همواره به عنوان یک واقعیت گریزنپذیر وجود داشته است. هر چند در طی ادوار مختلف تحولاتی در رویکرد به فلسفه مجازات حبس پدید آمده است. حق آزادی که پس از حق حیات اساسی ترین حق بشر محسوب می شود جایگاه خود را پیدا کرد و بر همین مبنا چهارچوب روابط قوای حاکم بر شهروندان بارها تعریف شد و حقوق شهروندی افزایش یافت و این مساله موجب قرونی تکالیف حکمرانان شد.

مردم به دنبال دولتهای پاسخگو بودند و انتظار داشتند حاکمان حقوق اولیه شهروندان را به صورت تمام و کمال حفظ و حراست کنند.

محور قرار گرفتن حقوق اساسی شهروندان بویژه آزادی، سلب آزادی از افراد را به عنوان یک استثناء کاملاً محدود مطرح کرد و گستردگی استفاده از حبس و بازداشت موقت را زیر سوال برد و سلب آزادی تنها برای موارد مهم و خطرناک مجاز شمرده شده و از این حیث به لحاظ نظری مشروعیت کاربرد حبس در شکل جاری آن دچار تردید شد و کمتر کسی می پذیرفت که از تمام مجرمان باید سلب آزادی شود.

آمارها نشان داد که حبس کیفری چه با فلسفه ارباب بازدارندگی چه با فلسفه اصلاح و درمان با شکست عملی مواجه شده است. در کشورهای با نظام کیفری حبس محور، نه تنها ارتکاب جرم کاهش نیافت، بلکه آمار تکرار جرم توسط محکومین سابقه دار رقم بالایی است.

ضمن این شکست عملی انتقادهای گسترده ای به آثار منفی زندان هم از لحاظ اقتصادی هم از لحاظ اجتماعی صورت گرفت.

هزینه های اقتصادی بالای زندان، حرفه ای تر شدن مجرمان زندانی شده، از هم پاشیدن خانواده های زندانیان و... تنها بخشی از اشکالات زندان بشمار می رفت.

همه این اشکالات باعث شد حقوقدانان و متفکران علوم کیفری به دنبال یافتن جایگزین هایی برای مجازات حبس باشند در جهت تعدیل این کیفر. منظور همان اشکالات نامبرده شده در کنار شکست عملی مجازات حبس و تردیدهایی که در مشروعیت نظری مجازات زندان پدید آمده بود میباشد.

۱-۱- بیان مساله

با توجه به آنکه زندان در حال حاضر به مجازات اصلی و فراگیر تبدیل شده و نزد برخی حقوقدانان از بهترین و مهمترین مجازات ها بشمار می آید و از سوئی زندانی، انسان بوده و دارای کرامت نفس است و با حبس، تنها آزادی تن او سلب شده و دیگر حقوق شهروندی او محفوظ می ماند بررسی مسائل مربوط به زندانیان و حقوق آنها در زندان، از منظر فقه و قانون موضوع تحقیق این پایان نامه قرار گرفته است. این پایان نامه در دو فصل تدوین شده که در آن ابتدا به مباحث واژه ای، پیشینه موضوع و حقوق زندانیان در مقطعی از تاریخ و مبانی آن در ادله اربعه پرداخته شده است سپس تحت عنوان زندان و زندانیان با توجه به اینکه نگاه به هدف مجازات حبس و نوع زندانبانی می تواند در اصلاح و تربیت زندانی تأثیرگذار باشد به بیان اهداف زندانبانی و زندان کردن در اسلام و مراکز وابسته به آن که بی ارتباط با حقوق زندانیان نمی باشد توجه شده است پس از آن تحت عنوان حقوق و زندانی متعرض بیان مباحثی در خصوص حقوق، آزادی و زندانی گردیده است. از آنجا که زندانی در دوره محکومیت در زندان از دیگر حقوق شهروندی برخوردار می باشد و تنها آزادی تن او سلب شده و بعلاوه تجاوز به آزادی و حقوق دیگران و عدم رعایت حد و حدود قانونی آنها گرفتار مجازات حبس گردیده مطالب فوق مطرح شده ضمن آنکه به شرایط زندانی که باید متحمل کیفر زندان شود اشاره شده است. گرچند که در اصل زندان به محل و مکانی اطلاق می گردد که مجرم محکوم به مجازات زندان در آنجا، مدت زمان محکومیت خود را سپری می نماید، و به تعبیر دیگر محل اجرا و اعمال جرم حبس. ولی از باب تسامح مجازات زندان را نیز زندان می گویند. اعمال مجازات زندان صرفاً بمعنی محصور و محدود نمودن فرد زندانی می باشد به گونه ای که او آزادانه رفت و آمد نتواند و از تصرفات در امور خویش محروم گردد، به صورت مطلق یا نسبی، نه این که آزار و شکنجه شود تا این که سلامت جسمی و روانی خود را از دست بدهد. چون که یکی از اهداف مجازات زندان اصلاح و تربیت مجرم است نه این که زندان خود موجب از دست دادن سلامت و یا به خطر انداختن آن باشد. زورگویی، فرصت طلبی خودخواهی، جاه طلبی، حرص و آز و ترجیح بر منافع غیر بزهکاری فساد و بخل و حسد نیز از غرایز بشری است. در نتیجه این غرایز اختلافات و تعديات افراد نسبت به یکدیگر ادامه زندگی اجتماعی را غیر ممکن می سازد. بدیهی است اگر همه انسانها فاقد غرایز و صرفاً تابع عقل با معیاری منظم بود نیاز به وضع قواعد حاکم بر تعیین روابط افراد نبوده و حفظ نظم عمومی برای بشریت کمتر توجه می شد. ولی وجود انکارناپذیر غرایز از طرفی و وجود حس عدالت خواهی یعنی میل به حق و عدالت و نفرت از ظلم و تعدی موجب شد تا افراد جامعه احساس کنند در روابط با یکدیگر باید قواعدی را رعایت کنند و از ارتکاب اعمال خودداری نمایند.

در قوانین کیفری اسلام، ضمن اینکه برای جلوگیری از خلافتکاری‌ها و حمایت جامعه در مقابل شرارت افراد شرور از طریق دیگری استفاده شده ولی به حکم ضرورت عقوبت زندان نیز به عنوان کیفر ثانوی پذیرفته شده است بدان معنی که کیفر اصلی در اسلام و تعزیر عقوبت ثانوی برای بزهکاران و گناهکاران محسوب می‌شود. و آن در صورتی است که حدی تعیین نشده باشد تا به مورد اجرا گذارده نشود.

اگرچه زندان در اسلام یک عقوبت ثانوی است و مدت زندان بستگی به نظم حاکم دادگاه دارد که با توجه به جرم ارتكابی و درجه اهمیت آن و تنبیه و تادیب مجرم، میزان و مدت آن را معین کند ولی امروزه طبق قانون مجازات اسلامی زندان از کیفر اصلی محسوب و مدت و میزان آن از لحاظ حد اقل و حد اکثر توسط قانون‌گذار پیش‌بینی شده است.

وجود مجازات در قالب حبس و زندانی کردن مجرم از دو طریق باعث پیشگیری از وقوع جرم می‌شود مجرم را از جامعه دور نگه می‌دارد و احتمال ارتکاب مجدد جرم را کاهش می‌دهد. زندان باعث می‌شود که افراد پیش یا هنگام ارتکاب جرم نسبت به عواقب آن حسابگری نمایند و از ترس عواقب، از انجام آن عمل منصرف شوند. حال آیا برای پیشگیری بیش از جرم باید سقف مجازات را افزایش داد و یا به عبارت دیگر آیا مجازات زندان همیشه می‌تواند مفید واقع شود. در نهایت اینکه زندان چه تاثیر منفی می‌تواند روی زندانیان داشته باشد.

تحقیقات نشان داده که بین مقدار نتایج منفی مجازات و میزان جرم رابطه خطی برقرار نیست. به عبارت دیگر این نتیجه تنها در محدوده‌ای قابل تعمیم است که وجدان و عرف اجتماعی بین مجازات و جرم تعادل را حس کند. در حقیقت تنها یا میزان خاصی را افزایش مجازات مجرم کاسته شده و یا ثابت نگه داشته می‌شود و چنانچه مجازات افزایش بیشتری یابد چه بسا میزان جرم هم افزایش پیدا کند. اولین اثر زندان در هزینه ارتکاب جرم کاهش تاثیر حبس به عنوان مجازات در امر بازدارندگی فرد از ارتکاب جرم میباشد. تغییر در ارزشهای اجتماعی بکارگیری شیوههای توجیه از دیگر تاثیراتی است که هزینه مجازات را کاهش میدهد. یکی از دیگر تاثیرات زندان، تغییر نگرش زندانی نسبت به آئین و دستگاه قضائی است. به زیر سوال رفتن مشروعیت دستگاه قضائی یکی از زمینههای است که بر احتمال قانون شکنی و ارتکاب جرم و مجرم میافزاید. طرد اجتماعی یکی از اصلیتین هزینههای مجازات زندان است از اینرو در صورت واقع شدن آن این هزینه مجازات برای ارتکاب مجدد جرم به شدت کاهش مییابد زیرا فرد در اولین زندان، خود، تا حدود زیادی این هزینه را تحمل کرده است. از طرفی تعداد زیادی را از زندانیان کسانی هستند که محکوم نشده‌اند اما آنها را برای بازجوئی یا تکمیل پرونده جهت تشکیل دادگاه و صدور حکم

در بازداشت نگه داشته‌اند. این گونه زندانیان از لحاظ نظری تا زمانی که جرمشان ثابت نشده بیگناه به شمار می‌آیند اما تجربه آنها از زندگی در زندان واقعا تفاوتی با بزهکاران محکوم ندارد. برای اینگونه افراد باید روشهای دیگری غیر از بازداشت پیدا کرد که حضورشان را در دادگاه تضمین کند. بعضی از این روشها مانند قوانین سرپرستی اجباری تسلیم مدارک ویژه و وثیقه هم اکنون وجود دارد. همچنین در زندانهایی که بزهکاران دور هم جمع میشوند در حقیقت یک آموزشگاه عالی فساد تشکیل میگردد. در این زندانها نقشه های تخریبی را مبادله کرده و تجربیات خود را در اختیار دیگران گذارده و هر تبهکاری در واقع درس اختصاصی خود را به دیگران میآموزد. بسیارند اشخاصی که ولگرد و بیکاره بوده و درآمد مطلوبی نداشته و مورد نفرت بستگان خود قرار گرفته و یا در جامعه جایی را برای خود نیافته و کسب وجهه و احترام نکرده‌اند لذا با ارتکاب جرم، زندان رفتن را استقبال و با عمل خود دو زیان به جامعه وارد می سازند.

۱-۲- اهمیت موضوع و ضرورت تحقیق

مجازات حبس از دیرباز در جوامع بشری وجود داشته است. بنابر نظریه اصلاح و درمان، زندان «درمانگاه مجرمان» محسوب می گردد. امروزه با توجه به شکست نظریه اصلاح و درمان استفاده از حبس برای کنترل و طرد مجرمان پرخطر رواج یافته است. کارکرد زندان هرچه که باشد حقوق انسانی زندانیان باید رعایت شود. یکی از مهم ترین حقوق آن ها حقوق مربوط به سلامت و بهداشت روانی - جسمی آنان می باشد. ارائه خدمات بهداشتی درباره افراد زندانی از اهمیت بیشتری برخوردار است چرا که زندان به علت شرایط نامساعد مانند تراکم جمعیت، خشونت، کمبود نور و هوای تازه، فقر غذایی و اعمال پرخطر مانند استعمال مواد مخدر، خال کوبی و روابط جنسی ناسالم محیط مناسبی برای شیوع بیماری های واگیردار و عفونی می باشد. بخش بزرگی از زندانیان را معتادان به مواد مخدر تشکیل می دهند. درباره مجرم یا بیمار بودن فرد معتاد اختلاف نظر وجود دارد. مطابق قوانین داخلی مانند «اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر» و «اصلاحیه قانون اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر» معتاد مادامی که برای درمان و ترک مواد اقدام نکند مجرم است. اگر هدف اصلی زندان اصلاح و درمان باشد باید لوازم و مقتضیات آن نیز فراهم شود. در غیر این صورت زندان آثار مخربی بر سلامت جسمی و روانی زندانیان خواهد داشت. در میان زندانیان، افراد معتاد با توجه به آسیب پذیری بیشتر روانی و جسمی نیازمند توجه و مراقبت های ویژه ای هستند. به نظر می رسد زندان با توجه به وضعیت ویژه معتادان، محیط چندان مناسبی برای نگهداری و درمان آنان نباشد اما واقعیت این است که بسیاری از آن ها در حبس به سر می برند و از سوی دیگر بنابر گزارش های خود زندانیان و سازمان زندان ها توزیع و مصرف انواع مواد مخدر در زندان ها امری شایع است. بطور

کلی اهمیت طبقه بندی نمودن زندانیان در سطح بالایی قرار دارد که بایستی از این رویکرد بصورت صحیح استفاده نمود و نباید به همه زندانیان با یک چشم نگاه کرد و هر کس را با توجه به شخصیت و فرهنگ و رفتار و عمل او در قسمت های مختلف محبوس نمود که در این پژوهش به این موضوع اهمیت خاصی شده که امید است مورد توجه قرار بگیرد.

۳-۱- اهداف تحقیق

۱-۳-۱- هدف اصلی

مجازات حبس از دیرباز در جوامع بشری وجود داشته است. بنابر نظریه اصلاح و درمان، زندان «درمانگاه مجرمان» محسوب می گردد. امروزه با توجه به شکست نظریه اصلاح و درمان استفاده از حبس برای کنترل و طرد مجرمان پرخطر رواج یافته است. کارکرد زندان هرچه که باشد حقوق انسانی زندانیان باید رعایت شود. یکی از مهم ترین حقوق آن ها حقوق مربوط به سلامت و بهداشت روانی - جسمی آنان می باشد. ارائه خدمات بهداشتی درباره افراد زندانی از اهمیت بیشتری برخوردار است چرا که زندان به علت شرایط نامساعد مانند تراکم جمعیت، خشونت، کمبود نور و هوای تازه، فقر غذایی و اعمال پرخطر مانند استعمال مواد مخدر، خال کوبی و روابط جنسی ناسالم محیط مناسبی برای شیوع بیماری های واگیردار و عفونی می باشد. بخش بزرگی از زندانیان را معتادان به مواد مخدر تشکیل می دهند. درباره مجرم یا بیمار بودن فرد معتاد اختلاف نظر وجود دارد. مطابق قوانین داخلی مانند «اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر» و «اصلاحیه قانون اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر» معتاد مادامی که برای درمان و ترک مواد اقدام نکند مجرم است. اگر هدف اصلی زندان اصلاح و درمان باشد باید لوازم و مقتضیات آن نیز فراهم شود. در غیر این صورت زندان آثار مخربی بر سلامت جسمی و روانی زندانیان خواهد داشت. در میان زندانیان، افراد معتاد با توجه به آسیب پذیری بیشتر روانی و جسمی نیازمند توجه و مراقبت های ویژه ای هستند. به نظر می رسد زندان با توجه به وضعیت ویژه معتادان، محیط چندان مناسبی برای نگهداری و درمان آنان نباشد اما واقعیت این است که بسیاری از آن ها در حبس به سر می برند و از سوی دیگر بنابر گزارش های خود زندانیان و سازمان زندان ها توزیع و مصرف انواع مواد مخدر در زندان ها امری شایع است. بطور کلی اهمیت طبقه بندی نمودن زندانیان در سطح بالایی قرار دارد که بایستی از این رویکرد بصورت صحیح استفاده نمود و نباید به همه زندانیان با یک چشم نگاه کرد و هر کس را با توجه به شخصیت و فرهنگ و رفتار و عمل او در قسمت های مختلف محبوس نمود که در این پژوهش به این موضوع اهمیت خاصی شده که امید است مورد توجه قرار بگیرد.